

ляцію до джерел (адже небезпідставно з'явилася резонансна свого часу публікація О.Гриценка "Авангард як традиція"⁴).

Друга версія цілковито протилежна. Диференціюючи явища модернізму й авангардизму шляхом визначення принципових світоглядно-естетичних опозицій між ними, авторка, слідом за Б. Гройсом, констатує: "для модернізму властиве *вибірково критичне* ставлення до традиції, натомість авангард перебуває в *абсолютній опозиції* до минулого (і традиції в тому числі), що спонукає до фетишизації новизни" (с. 39). Розпорошеність інформації, таким чином, працює на користь мікроконтексту (створює певну ілюзію вичерпності аргументів), але розширення тла до рівня макроконтексту відчутно загострює фокус проблеми й вимагає авторського резюме "тут і зараз". До певної міри, підрозділ "Маніфестативність і публічність як психологічні установки історичного авангарду" доповнює інформацію: йдеться про фактор "відірваності" змісту маніфестів від реальної художньої практики авангардистів, властиву для них епатажність, що опосередковано пояснює теоретичний різнобіч у сфері

авангардної естетики. Але це шлях імпліцитного вираження інформації, а не експліцитного її оприявлення, що було б у такій ситуації доречнішим.

У цілому, праця надзвичайно цікава, насамперед, своєю аурую "свіжості", енергії, гармонійністю стилю, форми й змісту, врешті-решт, своєю "авангардністю". Впевнена, авторка не зупиниться на досягнутому і продовжить дослідження в цій сфері, намагаючись подолати проблемно-дискурсивний етап осмислення вітчизняного авангарду шляхом знайдення відповідей на "провокативні" питання аналізованого явища. Отож, бажаємо дослідниці максимальної реалізації свого потенціалу (передусім, зробивши ставку на моделювання висновкових частин монографії) й, таким чином, долучення до творців академічної версії інтерпретації українського літературного авангарду.

⁴ Гриценка О. Авангард як традиція // Прапор. – 1989. – № 7. – С. 151–166.

м. Ніжин

Оксана Капленко

ТРИКНИЖЖЯ, ПРИСВЯЧЕНЕ УКРАЇНСЬКОМУ СЕНКЕВИЧУ

**Андрій Чайковський. Спогади. Листи. Дослідження:
У 3 т. – Львів, 2002.**

Упродовж останніх кількох років сумлінні українські упорядники й видавництва подарували читачам справжні свята зустрічі з мемуарним та епістолярним набутком Олександра Барвінського ("З громадського і письменського життя русинів"), Євгена Чикаленка ("Спомини"), Богдана Лепкого ("Журавлі повертаються"), Дмитра Донцова ("Рік 1918"), Трохима Зіньківського й Бориса Грінченка ("...Віддати зумієм себе Україні") та ін. Серед цих видань, джерельно цінних для історика літератури та просто історика, – і рецензований триптих.

Він побачив світ під егідою Міністерства науки й освіти України, фундатора тритомника Львівського національного університету імені Івана Франка (зокрема, її наукової бібліотеки), НАН України та Науко-

вої фундації Андрія Чайковського. Автор проекту, головний упорядник і редактор, голова редколегії видання – директор бібліотеки знаний історик Богдан Якимович, якому допомагав цілий гурт науковців – Роман Кирчів, Зоряна Грень, Олександр Седляр, Уляна Єдлінська й ін. Меценатами трикнижжя були українські родини зі США – Лончин, Ставничих і Бемків. Хочеться вірити, що в сьогоднішній оновленій Україні такими справді суспільно значущими виданнями нарешті заопікуватиметься й держава. Адже, як писав Р.Іваничук, галицький історичний белетрист Андрій Чайковський (1857–1935), нащадок підсамбірської ходалкової шляхти, виконав таку ж націєтворчу роль стосовно українців, що й Генрик Сенкевич своїми творами для поляків.

Слово і Час. 2005. №10

Перший том обсягом півтисячі сторінок, що відкривається змістовною вступною статтею Б.Якимовича, повернув нашому читачеві давно не перевидавані твори А.Чайковського: белетризовані “Спомини з-перед десяти літ”, “З часів переполоху” та “Як то було при народинах “Діла”, воєнні спогади автора з часів перебування з австрійським військом у Боснії, згадку про формування січових стрільців на Самбірщині, мемуари про І.Франка, Б.Лепкого і Ф.Федорцева (багаті на цінні подробиці й характеристики), “Причинок до історії руськонародного театру в Галичині”, мемуарні “Чорні рядки” з 1918–1919 рр. та архівний стислий життєпис А.Чайковського. Художньо-біографічну й автобіографічну прозу письменника тут репрезентовано колоритними оповіданнями “Вуйко”, “Моя перша любов”, “Мозес Піпес” і “Двійник” (у примітках наводиться польський оригінал цього твору, гідного гумористичного пера Карела Чапека).

Заключний розділ тому “Публіцистика, наукові праці” дає змогу познайомитися з виявами патріотичної турботи Чайковського як громадського та державного діяча про Україну та стан її війська, про молодь, про розвиток нашої письменницької мови. Вперше тут друкується виступ “Колись – а тепер (На беріжку дискусій про Пласт)” – за автографом, який зберігається в онука письменника. Науковий апарат цього й наступних томів складається з приміток, списку скорочень, словничка маловживаних слів, іменного та географічного покажчиків й англomовного резюме.

Другий том уперше репрезентує в повному обсязі епістолярій А.Чайковського: 302 листи, писані в 1880–1935 рр., подані переважно за автографами, що зберігаються у Львові, Києві, Чернігові. Адресати цих листів – І.Франко, М.Павлик, О.Маковей, М.Коцюбинський, І.Белей, О.Барвінський, А.Шептицький, С.Томашівський, М.Грушевський, В.Гнатюк, К.Студинський, А.Крушельницький, І.Огієнко та ін. Корпус листів письменника посприяв – як і спогади та мемуари попереднього тому – творенню значно вищої за сформовану дотепер іншими кількома виданнями Чайковського, обізнаності читача з різнобічною його діяльністю, колом спілкування, а також станом українства й міжнародними стосунками в Галичині останньої третини ХІХ – перших десятиріч

ХХ ст. (див. лист до М.Коцюбинського від 23 грудня 1908 р. та ін.).

Листи цікаві своєю літературною проблематикою, розкриттям присутніх особливостей творчості автора. Приміром, у листах до О.Маковея знаходимо автокоментар до власної “Олюньки”, роздуми про оповідання Маковея “Клопоти Савчихи”, критичну оцінку образів священиків у галицькій літературі та вад (наприклад, фахових правничих) роману “Перехресні стежки” І. Франка тощо.

Взагалі епістоли А.Чайковського не суходілові, а, навпаки, читабельні, писані легким пером і наділені м’яким гумором – скажімо, в порівнянні літератора з ...“налоговим пияком”. А лист до В.Левицького (Лукича) від 5 вересня 1920 р. знайомить не тільки з тогочасним набутком літератора, який уже майже 30 літ плідно орав літературну ниву, не завжди тішачися заслуженим визнанням, а й розкриває “сатисфакцію” цієї праці – “колись Україна спом’яне мене незлим тихим словом”. Слід додати: листи сумлінно прокоментовані (можливо, аж надто ретельно, бо про М.Шашкевича чи В.Винниченка знають навіть школярі), споряджені словничком незрозумілих слів, особовим покажчиком. Що ж стосується мовно-правописного профілю видання, то воно взагалі (як і згадане О. Барвінського) викликає сумнів у потребі подавати сучасним українським читачам без змін незрозумілі для них архаїчні галицькі правописні форми на зразок “бакчіль” замість “бацила” (чи “бациля”).

Завершальний том триптиха складається з кількох частин. Відкриває його найповніший “блок” спогадів про письменника – передусім членів родини, що доповнюють одне одного в малюванні словесного портрета людинолюбця й життєлюбця, визнаного майстра розповіді, взірцевого громадянина і батька сім’ї, дідуся, а також знайомих і приятелів письменника – Костя Левицького, Франца Коковського, Івана Огієнка, Івана Зубенка, Ірини Вільде.

Жмуток щирих привітань із нагоди 40-річчя літературної діяльності митця в цій книжці змінив науковий “блок” “Студія Чайковськіана”, укладений, головним чином, із доповідей, виголошених протягом 1990–2002 рр. у західноукраїнських містах на присвячених літератору читаннях. Темати-

ка студій охопила: генеалогію родини (стаття Б.Якимовича), біографію (М.Нечиталюка), роль А.Чайковського в історії бережанської “малої батьківщини” (його зятя В.Бемка), творчість письменника (розлога розвідка літературознавця зі США М.Гарасевич), зокрема моделювання життя української шляхти (Р.Кирчів, П.Белз), теми еміграції (О.Химин), історизму прози (М.Ільницький, М.Гнатюк), маловідомі сторінки його спадщини (розвідка Г.Сварник, знову Б.Якимовича), зокрема рукописної (О.Канчалаби), листування з М.Грушевським (В.Горинь) і чимало іншого. Хоча ці студії не рівноцінні, проте вони закладають основи різнобічного дослідження набутку митця наукою незалежної України.

Незайвим доповненням стала рубрика “У вінок Андрієві Чайковському” – віршові осмислення особи й індивідуального внеску автора в національну історію й культуру пера Л.Проць, П.Шкраб’юка, М.Шалати, І.Гущака, Б.Чепурка й ін. поетів. “Матеріали до бібліографії” фіксують окремі видання творів Чайковського, публікацію їх у періодиці та літературу про митця в Україні й за кордоном упродовж понад сторіччя, всього 242 позиції. Крім такого ж докладного довідкового апарату, в цьому

томі читач знайде близько 40 світлин – самого Чайковського від молодого військовика з шаблею до старшого, змученого раком чоловіка в труні, а також групові фото, вшанування пам’яті письменника.

Тож присвячене Андрієві Чайковському трикнижжя без перебільшення можна вважати етапним в осмисленні його набутку, важливою підмогою в пошуків досліджень художньої прози, мемуаристики й епістолярію українського Сенкевича. Матеріали тритомника (солідного, проте, не накладом – одна тисяча примірників кожен том, попри участь меценатів й означену в програмах шкіл і ВНЗ позірну присутність А.Чайковського) стануть у пригоді студіям молоді, викладачам літератури різнорівневих закладів, а також можуть скласти суттєве доповнення белетристичної частини майбутнього науково-критичного видання письменника. Гадаємо, що праця творчого колективу на чолі з головним упорядником заслуговує не тільки на вияви пошани на регіональних презентаціях трьох вишневих із золотом томів у суперобкладинках, а й вдячності всієї української громадськості.

Володимир Погребенник

ВАЖЛИВЕ БІБЛІОГРАФІЧНЕ ДЖЕРЕЛО

Жданова Р.С. Бібліографічні джерела українського літературознавства, мовознавства та фольклористики (1990-2002) / М-во культури і мистецтв України, Нац. парлам. б-ка України. – К., 2004. – 208 с.

Вихід у світ праці Р.С.Жданової “Бібліографічні джерела українського літературознавства, мовознавства та фольклористики” – відрядне явище у сфері літературознавчої бібліографії другого ступеня.

Рецензоване видання – важливий етап в “інвентаризації” бібліографічного забезпечення літературознавчої науки. Воно показує наявний корпус бібліографічних літературознавчих матеріалів за останні 12 років (фактично – років незалежності України).